

№ 07 (504)
Люты 2014 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

21 лютага – Міжнародны дзень роднай мовы

У нумары:

- 👉 **Выстаўка: перанесціся ў часы «Пана Тадэвуша»** – *стар. 2*
- 👉 **Новыя факты: калі нарадзіўся Т. Рэйтан?** – *стар. 5*
- 👉 **Гідронімы: рэкі Прыдзруцкага краю** – *стар. 6*

*Вясна
Ідзе вясна ўжо, дзянціў Богу! Дзі-
нуў сьнег з сырой зямлі; пажавала
граць дарогу, перавалы завулі.
Вонца грэе, прылянае; лёд на рэчыцы
затрашчае. Цёплы вецер пабегае,
шмар дожджлівых нам прыгнае
Вось і бусел паказаўся, гусі дзвіня
лечыць, штан на дубе раскляваўся
журлоўлі ўжо крылаць. Зіма, як
дзім, протала! Дзічней луг, палля.
Ах ад бою ачуняла наша родная
зямля!*

Старонкі з беларускіх буквароў 1933 і 1922 гадоў

Ад мінулага да сучаснасці: асноўныя напрамкі даследчай дзейнасці Іўеўскай ЦБС

Іўеўшчына – край з багатай гісторыяй і традыцыямі. Ва ўсе часы на яе тэрыторыі ў дружбе і згодзе жылі людзі розных нацыянальнасцяў і веравызнання. Таму адным з прыярытэтных кірункаў даследчай дзейнасці бібліятэк з'яўляецца краязнаўства.

Шматгадовая даследчая дзейнасць супрацоўнікаў ЦБС дае свае пэўныя вынікі. Вялікі вопыт пошукава-даследчай дзейнасці, сабраны краязнаўчы матэрыял дазваляе паспяхова ўдзельнічаць у розных конкурсах. За ўвесь час існавання рэспубліканскага конкурсу «Бібліятэка – асяродак нацыянальнай культуры» нашыя бібліятэкі 15 разоў прымалі ў ім удзел, 13 з іх выходзілі пераможцамі.

Асаблівую цікавасць уяўляюць матэрыялы па гісторыі населеных пунктаў раёна. Гэта летапісы вёсак Геранёны, Ліпнішкі, Жамыслаўль, Суботнікі, Трабы, Юрацішкі і іншыя.

Наш гонар – летапіс горада Іўе «Гісторыя. Падзеі. Людзі», які заняў 2-ое месца ў 2010 годзе ў намінацыі «За пошукавую і даследчую працу». Гэты змястоўны і аб'ёмны матэрыял на 400 старонках пра гісторыка-культурную спадчыну горада выклікае вялікую цікавасць у наведнікаў бібліятэкі. Летапіс стаў падмуркам для выдання брашуры «Іўе: гісторыя, падзеі, людзі», якая выйшла ў 2012 годзе тыражом 1 000 экзэмпляраў. Яе выхад у свет быў прымеркаваны да фестывалю нацыянальных культур «Пад небам адзіным».

У рамках свята па ініцыятыве супрацоўнікаў ЦРБ была праведзена навукова-практычная канферэнцыя «Іўеўская зямля – сузор'е народаў, рэлігіяў і культур», удзельнікамі якой былі выкладчыкі Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы, святары ўсіх канфесіяў, мясцовыя краязнаўцы, гісторыкі, землякі з Ізраіля і ўсе тыя, каго цікавіць гісторыя нашага Прыдзруцкага краю. Канферэнцыя стала сапраўднай падзеяй у культурным жыцці раёна і папоўніла бібліятэку багатым краязнаўчым матэрыялам. Як вынік – выданне зборніка матэрыялаў канферэнцыі. У дакладах і паведамленнях, якія ўвайшлі ў зборнік, адлюстраваная гісторыя Іўеўшчыны ад старажытнасці да нашых дзён.

(Заканчэнне на стар. 3)

На тым тыдні...

✓ **11 лютага** ў філіяле Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь «Дом-музей Із'езда РСДРП» пачала працаваць **выстаўка «Ампіры Мінск. Шляхецкая гісторыя»**, падрыхтаваная сумесна з музычна-гістарычным праектам «Doix Souvenir».

Тут прадстаўленая вялікая калекцыя бальных касцюмаў эпохі ампір, ваенныя мундзіры і грамадзянская вопратка, а таксама прадметы побыту часоў «Пана Тадэвуша». Акрамя таго экспануецца **фотапраект «Традыцыя ў сучаснасці»** Ганны Юхнавец. Падрабязней – на стар. 2.

✓ **12 лютага** ў Доме Дружбы (ГА «Беларускае таварыства дружбы і культурных сувязяў з замежнымі краінамі») **адбыўся вечар, прысвечаны беларускаму і польскаму кампазітару і спеваку Чэславу Неману**, арганізаваны Таварыствам Беларусь – Польшча (старшыня Анатоль Бутэвіч).

Удзельнікі і прысутныя (сярод іх і дыпламаты Пасольства Рэспублікі Польшча ў Рэспубліцы Беларусь) пазнаёміліся з дакументальным фільмам пра творцу, слухалі яго песні, разглядалі выстаўку твораў мастакоў, прысвечаную Ч. Неману.

✓ **13 лютага** ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі **адкрылі фотавыстаўку «Востраў мужнасці і смутку» Валерыя Махнача**, прысвечаную 25-годдзю вываду савецкіх войск з Афганістана.

Экспазіцыя прадставіла грамадскасці частку ўнікальнага летапісу, які ствараецца фотаматарам В. Махнач амаль 30 гадоў. Фотаздымкі адлюстроўваюць храналогію «афганскага» руху, працэс стварэння помніка воінам-беларусам, якія загінулі ў далёкай краіне. В. Махнач з'яўляецца адным з аўтараў і праекціроўшчыкаў мемарыяла «Вос-

траў мужнасці і смутку», што размешчаны каля Траецкага прадмесця ў Мінску.

✓ **14 лютага** ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы прайшоў **літаратурна-музычны вечар «Сардэчная акустыка»**, прымеркаваны да святкавання Дня Святога Валянціна.

✓ **14 лютага** ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі запрацавала **выстаўка «Дзіўная родная мова»**, прысвечаная Міжнароднаму дню роднай мовы.

Прадстаўленыя матэрыялы знаёмяць з намагаваннямі, што прадпрымаюць урады, установы Арганізацыі Аб'яднаных Нацый, грамадскія арганізацыі сусветнага супольніцтва для захавання, павагі, падтрымкі і абароны моваў, асабліва тых, якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення. Тут экспануюцца больш за 80 публікацыяў на рускай, беларускай і англійскай мовах: кнігі, перыядычныя выданні, брашуры, буклеты, мімеаграфаваныя матэрыялы (рэпрадукцыі з дапамогаю трафарэта).

Экспазіцыя раскрывае наступныя тэмы: мовы і іх роля ў захаванні і развіцці матэрыяльнай і духоўнай спадчыны; міжнародныя нарматыўна-прававыя акты, што спрыяюць развіццю моўнай разнастайнасці; мова, грамадства, адукацыя і праблемы міжкультурнай камунікацыі; мова і шматмоўе ў эпоху глабалізацыі і глабальных камунікацыйных сетак; моўная палітыка і перспектывы развіцця беларускай мовы ў Рэспубліцы Беларусь.

Пра мінулае –
Сёння
Дзеля будучыні

падпісныя індэксы:
індывідуальны - 63320, ведамасны - 633202

Гісторыя ў стылі ампір

Ад пачатку мінулага тыдня ў філіяле Нацыянальнага гістарычнага музея «Дом-музей І з'езда РСДРП» адбываюцца неверагодныя рэчы. Варта адчыніць дзверы ў музейную залу – і можна добра адчуць, як час імкліва бяжыць назад, гадоў гэтак на дзвесце, і з пачатку XXI стагоддзя вельмі лёгка апынаешся ў XIX.

Перад вачыма – для гэтага іх нават заплюшчаць не трэба – узнікае гасцёўня, як быццам у палацы. І хаця зала пустая, няцяжка ўявіць, што яе

гаспадары выйшлі і вось-вось вернуцца. Пра гэта выразна кажуць і рэчы навокал: цыліндр і кіёчак, быццам нядбайна кінуты пасля шпацыру... Маленькі жаночы гадзіннік – ці не па ім лічыла ягоная ўладальніца апошнія хвіліны да сустрэчы з каханым? Здаецца, яшчэ помняць цеплыню яе рук кінутыя ў спешцы пальчаткі, яшчэ адчуваецца ў паветры лёгкі водар парфумы... І ці не тут нядаўна збіралася на бал вытанчаная прыгажуня, выбіраючы сукенку, перабіраючы ўпрыгожанні? Усё

можа быць. Калі ўглядзецца і ўслухацца, можна ўявіць і шмат іншага.

Усё гэта – выстаўка «Ампірны Мінск. Шляхецкая гісторыя». Як адзначыў навуковы супрацоўнік музея Андрэй Ляневіч, для беларусаў XIX стагоддзе было значным не толькі гістарычным падзеямі – вайной 1812 года, паўстаннямі 1830–1831 і 1863–1864 гадоў, адметным было і культурнае жыццё таго часу. Найлепш гэтая эпоха адлюстраваная ў паэме Адама Міцкевіча «Пан Тадэвуш».

– Выстаўка падзеленая на некалькі тэматычных частак, – распавёў А. Ляневіч. – Тут можна ўбачыць і жаночыя строі тых часоў, і мужчынскія строі – у тым ліку вайсковы мундзір, а таксама рэчы з побытавага жыцця. У асноўным гэта рэканструкцыі, бо прадметны шэраг пачатку XIX стагоддзя досыць рэдкі, і

Крэсла, што належала Ф. Багушэвічу (злева)

знайсці рэчы, што добра захаваліся, вельмі цяжка. Але ёсць і экспанаты, якія дайшлі да нас з XIX стагоддзя. Дарэчы, асобнае месца на выстаўцы займае крэсла, якое належала Францішку Багушэвічу.

Экспазіцыя падрыхтаваная з дапамогаю музычна-гістарычнага праекта «Doux Souvenir» («Цёплы ўспамін»). Значная частка рэчаў, сабраных у музеі, патрапіла туды з прыватных калекцыяў. Варта

дадаць, што ўсе яны выкарыстоўваюцца сваімі ўладальнікамі ў паўсядзённым жыцці, калі людзі, зацікаўленыя тым часам, узнаўляюць яго не толькі ў думках, але і на справе. Убачыць гэта на свае вочы можна ў фотапраекце Ганны Юхнавец «Традыцыі ў сучаснасці», які з'яўляецца яшчэ адной часткай выстаўкі.

Таму спяшайцеся наведаць XIX стагоддзе!

Ніна ХОМІЧ, фота айтара

Пад такою назвай 7 лютага на Касцюковіччыне адсвяткавалі 100-гадовы юбілей народнага паэта Беларусі А. Куляшова. Цудоўная святочная вечарына, даніна памяці слаўтаму земляку, сабрала поўную залу глядачоў. Удзельнікі мерапрыемства, глядачы і ганаровыя госці разам прайшліся асноўнымі вехамі жыцця і творчасці знакамітага паэта, шчырымі словамі ўспомнілі А. Куляшова як чалавека і творчую асобу. У фазе раённага Цэнтра культуры працавала выстаўка «Аркадзь Куляшоў. Ад Бесядзі да акіяна», прадстаўленая Дзяржаўным музеем гісторыі беларускай літаратуры.

На радзіму слаўтага дзеда і дзядзькі завіталі ўнук А. Куляшова Уладзімір Бербераў і пляменнік Віталь Маслоўскі, якія падзяліліся ўспамінамі пра цікавыя моманты з жыцця паэта, падзякавалі землякам за шчырую павагу і жывую памяць пра яго.

Старшыня Магілёўскага аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Уладзімір Дуктаў прадставіў са сцэны багатае пісьменніцкае братэрства, у склад якога ўваходзяць і касцюковіцкія творцы. Вельмі прыемна было пачуць імя і пахвалу ў адрас таленавітай паэтки – зямлячкі На-

«Паслаў мне лёс блакітную раку»

таллі Азаранка, аўтара паэтычнага зборніка і шэрагу паэтычных публікацыяў на старонках перыядычных выданняў.

Выступленні ганаровых гасцей чаргаваліся з паэтычна-музычнымі нумарамі. Сябры народнага аматарскага аб'яднання «Літаратурная гасцёўня «Крынічка» чыталі вершы А. Куляшова. У суправаджэнні кадраў ваеннай кінахронікі прагучаў верш «Балада аб чатырох заложніках». Чыталніку Анастасіі Бравусавай настолькі ўдалося перадаць паэтаву думку, ідэю і боль, што большасць залы скрозь слёзы на вачах апладзіравала ёй і, вядома, аўтару кранальных радкоў. Куляшоўская «Алеся» прагучала ў выкананні народнага ансамбля «Этыкет». Музыкальныя творы – песні на роднай мове падаравалі і мясцовыя выканаўцы, і госці з Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А.А. Куляшова. З прывітальным словам

выступіў дацэнт кафедры агульнага англійскага і славянскага мовазнаўства гэтай вучэбнай установы Яраслаў Клімуць.

З нагоды святкавання 100-гадовага юбілею слаўтага паэта Беларусі віншаванні ўсім прадстаўнікам прыгожага пісьменства адрасавала начальнік аддзела па працы са СМІ і развіцці паліграфіі галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай працы, культуры і па справах моладзі Магілёўскага аблвыканкама Алена Дзівакова.

А. Куляшоў часта прыязджаў на Магілёўшчыну. Тут ён сустракаўся з мясцовымі пісьменнікамі. Уражанымі і ўспамінамі пра тыя сустрэчы падзяліўся сябра СПБ Мікола Леўчанка, пісьменнік Віктар Патапенка, паэтка Ларыса Вырко. Удзел у мерапрыемстве ўзялі таксама дырэктар абласной бібліятэкі Ілона Сарокіна, загадчык кафедры журналістыкі МГУ імя А.А. Куляшова Алена Дуктава.

Сведчаннем таго, што паэтычныя традыцыі знакамітых землякоў доўжаць і прадстаўнікі XXI стагоддзя, стала выступленне маладога і, безумоўна, таленавітага аўтара і выканаўцы Артура Міроненкі.

Адмыслова да юбілею паэта сярод школьнікаў раёна быў праведзены конкурс творчых працаў «Слаўны сын зямлі беларускай» на лепшае сачыненне і лепшы паэтычны твор, прысвечаны А. Куляшова. Удзельнікі паказалі добрае веданне творчасці народнага паэта, літаратуры

наогул. Па выніках конкурсу сачыненняў дыпламам 3 ступені ўзнагароджаная вучаніца 10 «Б» класа САШ № 4 Грына Ламекіна, дыплом 2 ступені атрымала вучаніца 7 «А» класа САШ № 1 Анастасія Пячэрская. Пераможцай стала Анастасія Соціна, вучаніца 11 класа Бялы-

У. Бербераў (справа)

кавіцкага вучэбна-педагагічнага комплексу яслі-сад – сярэдняй школа. У намінацыі «Паэтычны твор» дыпламам 2 ступені ўзнагароджаная вучаніца 11 класа раённай гімназіі Наталля Дзіроўская, а перамога атрымаў Кірыла Усаў – вучань 9 «Б» класа САШ № 2.

Безумоўна, той, хто перагорне старонкі кнігі А. Куляшова, пачуе голас чалавека, які размаўляе з нашчадкамі на роўных. Хочацца верыць, што гэты дыялог будзе доўжыцца стагоддзі. Як куляшоўская Бесядзь упадае ў акіян, гэтак і яго паэтычная спадчына папоўніла сусветны мастацкі вопыт, не згубіўшы сваіх нацыянальных фарбаў і адценняў, свайго духоўнага аблічча. Гэта адна з найбольш яркіх старонак у гісторыі беларускай паэзіі.

Наталля

ДРОБЫШАВА,

намеснік дырэктара

Цэнтралізаванай клубнай сістэмы Касцюковіцкага раёна

Ад мінулага да сучаснасці: асноўныя напрамкі даследчай дзейнасці Іўеўскай ЦБС

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Летась у рамках свята горада прайшла прэзентацыя літаратурна-мастацкага зборніка прозы і паэзіі «Іўеўшчына літаратурная». Зборнік пабачыў свет дзякуючы намаганням

ны, запісваюць іх. У сувязі са святкаваннем сёлета 70-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў аддзел бібліятэчнага маркетынгу пачаў выпуск серыі буклетаў пра ве-

беларускі пісьменнік, грамадскі і палітычны дзеяч Іван Карэнда, іншыя.

Вялікую працу правялі супрацоўнікі дзіцячай бібліятэкі па зборы матэрыялаў для выдання зборніка «Іўеўшчына ў легендах і паданнях». Тут выкарыстаныя матэрыялы мясцовых краязнаўцаў і ўспаміны старажылаў.

Цяпер бібліятэкары працуюць над серыяй выданняў «Помнікі прыроды Іўеўшчыны», а таксама пішучы гісторыю сіроцкага дома, што дзейнічаў у горадзе ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Вялікі вопыт даследчай працы ў Юрацішкаўскай гарпасялковай, Геранёнскай, Суботніцкай, Трабскай сельскіх бібліятэках, Ліпнішкаўскай бібліятэцы – краязнаўчым цэнтры. Гэтыя ўстановы неаднаразова ўдзельнічалі і перамагалі ў рэспубліканскім конкурсе «Бібліятэка – асяродак нацыянальнай культуры».

Супрацоўнікі Ліпнішкаўскай бібліятэкі пастаянна займаюцца зборам і выву-

Іўеўская ЦРБ

Канферэнцыя «Іўеўская зямля – сузор'е народаў, рэлігіяў і культур» (2012 г.)

супрацоўнікаў Іўеўскай ЦРБ, якія доўгі час збіралі ў сваю творчую скарбонку творы таленавітых землякоў. Ён быў выдадзены пры фінансавай падтрымцы райвыканкама тыражом 500 экзэмпляраў. У зборніку сабраныя творы 25 нашых землякоў, а таксама змешчаныя рэпрадукцыі працаў мясцовых мастакоў.

Каб захаваць гісторыю бібліятэчнай справы раёна, супрацоўнікі ЦРБ стварылі летапіс «Бібліятэкі раёна: падзеі, дакументы, асобы», дзе сабраныя архіўныя дакументы, успаміны і фотаздымкі бібліятэкараў і іншых работнікаў культуры, публікацыі з перыядычнага друку пачынаючы з 1950-х гадоў і іншыя матэрыялы.

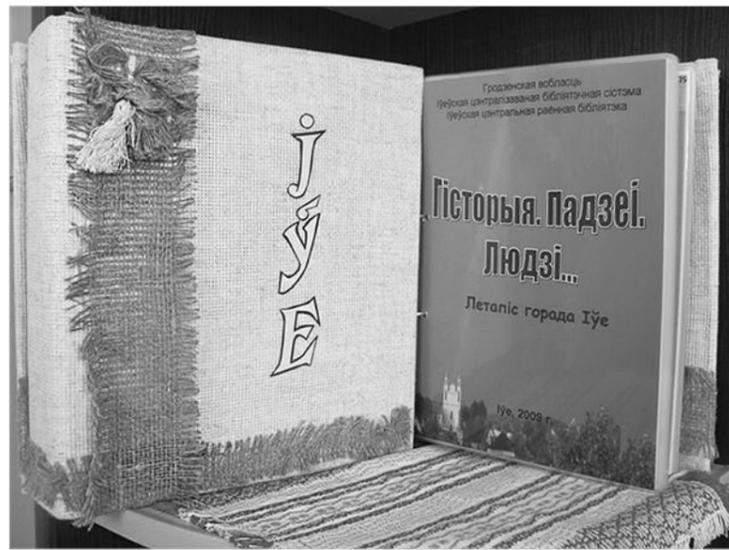
Праца над летапісам падштурхнула да стварэння музея бібліятэчнай справы. Цэнтральнае месца займае экспазіцыя, прысвечаная яе ветэранам. Праз фотаздымкі дэманструецца хроніка мінулых падзеяў з жыцця бібліятэк раёна. Сабраная калекцыя ўзнагародаў, якія атрымалі ўстановы і іх супрацоўнікі. Рэліквіі музея – кнігі-экспанаты з аўтографамі пісьменнікаў: Максіма Танка, Генадзя Бураўкіна, Алены Кобец-Філімонавай і іншых, якія ў свой час наведвалі нашу бібліятэку. Музей папаўняецца новымі каштоўнасцямі дзякуючы не толькі супрацоўнікам бібліятэк, але і неабякавым да культуры і гісторыі свайго краю людзям.

З кожным годам радзюць шэрагі ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны, таму бібліятэкары імкнучца, каб іх імёны былі вядомыя кожнаму жыхару свайго мясцовасці, яны збіраюць ўспамі-

тэранаў Вялікай Айчыннай вайны. Ужо выдадзеныя 4 буклеты.

Даследчую працу праводзяць і супрацоўнікі Іўеўскай раённай дзіцячай бібліятэкі. Іх намаганнямі выдадзеныя матэрыялы «Іўеўшчына ў легендах і паданнях», «Людзі культуры і мастацтва Іўеўшчыны», «Сакрэты Іўеўскай святыні», «Археалагічныя помнікі Іўеўшчыны» і многія іншыя.

У выдавецкай працы «Людзі культуры і мастацтва Іўеўшчыны» распавядаецца пра 26 дзеячаў, што нарадзіліся або працавалі на Іўеўшчыне і пакінулі адметны след у беларускай гісторыі і культуры. Сярод іх дзяржаўны і грамадскі дзеяч Беларусі і Літвы, публіцыст Імпаліт Корвін-Мілеўскі; вядомы беларускі археолаг Леанід Побаль; беларускі гісторык, педагог Міхаіл Васілючак; артыстка, вядучы майстар сцэны Гродзенскага абласнога тэатра лялек Ларыса Мікуліч; салістка Вялікага акадэмічнага Дзяржаўнага тэатра оперы і балета Ірэна Журко;

чэннем новых матэрыялаў пра свой край, праводзяць значную працу па зберажэнні і ўкараненні нацыянальных святаў і абрадаў, вывучэнні вуснай народнай

доў». Дэвіз аб'яднання – «Каб не страціць святое штосьці». А таксама «Карані» з'яўляюцца лаўрэатам абласнога конкурсу «Мой радавод».

Сябры аб'яднання сабралі больш за 150 старадаўніх прадметаў побыту, якія выкарыстоўваюцца пры правядзенні мерапрыемстваў, святаў, абрадаў. Разам з рознымі рэчамі «каранёўцы» збіралі і збіраюць народныя песні, прымаўкі, паданні і легенды пра ўрочышчы, лясы і азёры краю, матэрыялы пра паходжанне назваў вёсак. Імі складзены слоўнік мікра-тапонімаў навакольных паселішчаў, сабраны матэрыялы пра развіццё народнага дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва, працягваецца

збор матэрыялаў пра мясцовыя абрады і звычай, выдадзены буклет «Ліпнішкі: вядомыя і невядомыя».

Вядзецца праца па вывучэнні тэмы «Яўрэі ў Ліпнішках», «Грашовыя знакі ў гісторыі Ліпнішак», «Медыцынская справа на тэрыторыі сельсавета».

Праца аматарскага аб'яднання «Карані» была б не настолькі каларытнай без цікавых даследаванняў пра рэгіянальнае адзенне Іўеўшчыны, што распрацаванае і апісанае ў эскізах і ў саміх мадэлях. Нацыянальны касцюм рэгіёну, пашыты сваімі рукамі, служыць спэцыфічным адзеннем для вядучых на мерапрыемствах. Лялькі з лёну, апранутыя ў нацыянальнае адзенне, склалі экспазіцыю «З гісторыі адзення Іўеўскага рэгіёну».

Увесну 2010 года мясцовыя краязнаўцы прынялі актыўны ўдзел у рэгіянальнай навукова-практычнай канферэнцыі, прысвечанай 500-годдзю Ліпнішак і 400-годдзю надання вёсцы магдэбургскага права. Яе арганізавала кафедра гісторыі Беларусі факультэта гісторыі і сацыялогіі Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы на базе мясцовай школы. Многія краязнаўчыя матэрыялы былі прадстаўлены для вынікавага зборніка.

Займаецца даследчай дзейнасцю і Морынская сельская бібліятэка. Пры ёй створаны і дзейнічае музейны пакой, дзе сабраная ўся гісторыя вёскі Морына – ад узнікнення да сучаснасці. Асноўны фонд складае 79 адзінак захоўвання, якія ствараюць 8 экспазіцыяў. У пакоі праводзяцца ўрокі радзімазнаўства, краязнаўчыя вандроўкі, экскурсіі.

Такім чынам, даследчая дзейнасць бібліятэк Іўеўскай ЦБС скіраваная на паўненне краязнаўчых рэсурсаў рэгіёну, паглыбленне ведаў пра крыніцы краязнаўчай інфармацыі. Даследаванні бібліятэк робяць унёсак у развіццё рэгіянальнай гісторыі, этнаграфіі, геаграфіі і краязнаўства.

Святлана
МІРОНЧЫК,
дырэктар Іўеўскай ЦБС

Беларускія бежанцы Першай сусветнай Вайны

(На прыкладзе жыхароў
вёскі Кайшоўка Карэліцкага раёна)

(Працяг. Пачатак у №№ 4-6)

2. Вяртанне

Вяртанне бежанцаў шмат у чым залежала ад мірных дагавораў Расіі з Германіяй і Польшчай. Першаю дамоваю, што прадугледжвала магчымасць вяртання, было пагадненне паміж Расіяй і Германіяй аб вяртанні на радзіму грамадзянскіх асобаў, складзенае 9 лютага 1918 г. Расія з аднаго боку, і Германія, Аўстрыя, Венгрыя, Балгарыя і Турцыя – з другога, заключылі мірны дагавор, які аб'яўляў аб заканчэнні вайны паміж гэтымі дзяржавамі. Руска-германская дадатковая дамова 3 сакавіка 1918 г. да Брэст-Літоўскага мірнага дагавору пацвердзіла Пагадненне 9 лютага 1918 г. Паводле яе ад Расіі на захадзе адлучаліся тэрыторыі Польшчы, Прыбалтыкі і частка Беларусі. Гэта азначала, што большасць беларускіх уцекачоў павінны былі вяртацца на тэрыторыі, акупаваныя Германіяй. Германскі ўрад абмяжоўваў уезд беларусаў на акупаваную тэрыторыю.

Рэальнае вяртанне бежанцаў пачалося пасля завяршэння савецка-польскай вайны і падпісання мірнага дагавору паміж Расіяй, Украінай і Польшчай 18 сакавіка 1921 г. У выніку тэрыторыя Беларусі была падзелена, і вялікая частка адыходзіла да Польшчы, куды і мусіла вяртацца большая частка бежанцаў-беларусаў. Як паказваюць дадзеныя руху бежанцаў праз Беларусь, каля 50 % тых, хто накіроўваўся ў Польшчу, былі беларусамі. На вяртанне дадому мелі права ўсе асобы, якія дасягнулі 18-гадовага ўзросту і падпісалі аптацыю (змену грамадзянства).

Істотнаю стала змена нацыянальнай ідэнтычнасці беларускіх уцекачоў. Беларуская нацыянальная група ў Расіі апынулася ў новым этнічным асяроддзі, і гэта стала фактарам для выразнага ўсведамлення ўласнага нацыянальнага адрознення. Асноўнай прыкметай з'яўлялася беларуская мова. Ва ўмацаванні і развіцці нацыянальнай свядомасці бежанцаў важную ролю адыграла беларуская інтэлігенцыя, якая займалася акаваннем дапамогі і асветай. У 1917–1921 гг. перамешчаныя беларусы апынуліся ў

цэнтры палітычных калязіяў, у сувязі з чым большасць з іх вярнулася на месца свайго ранейшага пражывання, у Польскую Рэспубліку.

Резолюцыя

Всероссийский Съезд беженцев из Белоруссии, представляющий собою в лице 227 делегатов трёхмил-

Бежанцы ў чарзе па хлеб у Слуцку (1915 г.)

лионную массу трудового населения, принуждённого покинуть родную землю, протестует против раздела белорусского народа Брестским миром. Просит соединения растерзанной Белоруссии и предоставления ей права на федеративную связь с Российской Советской Социалистической Республикой.

Впредь до момента, пока эти справедливые требования белорусских трудовых масс будут осуществлены, Всероссийский Съезд белорусских беженцев обращается к Совету Народных Комиссаров с требованием добиваться у Германского правительства:

1. Разрешения скорейшего возвращения белорусских народных масс на их родную землю.
2. Гарантии со стороны германского правительства, что имущество, которое беженцы возьмут с собой на родину, дабы быть в состоянии взяться за работу, не будет реквизироваться германскими военными властями в Белоруссии.

3. Возвращения помещичьей земли крестьянам, отданной им декретом второго Всероссийского Съезда Советов, дабы земля, которую орошал своим потом много веков селянский белорус, сделалась оконча-

тельно его достоянием, и разрешения создания трудовых артелей для совместной работы на земле.

.....

5. Отдачи управления страной в руки органов самоуправления трудящихся масс, т.е. Советов Крестьянских

и Рабочих Депутатов.

6. Отозвания из Белоруссии всех чужеземных войск и передачи дела общественной безопасности в руки милиции, созданной органами самоуправления народа.

7. Впредь до признания этих требований германским правительством, допущения в Белоруссию уполномоченных представителей Советской власти, дабы изнемогающий трудовой народ имел защитников своих интересов перед лицом германских властей. Всероссийский Съезд белорус-

ских беженцев заявляет перед лицом всего мира свою солидарность с трудовыми массами России в их борьбе за освобождение от всякой кабалы помещиков и капиталистов, от всякого национального гнёта, в их борьбе за землю и волю, за хлеб и мир.

Резолюция принята единогласно.

К открытию границы для беженцев

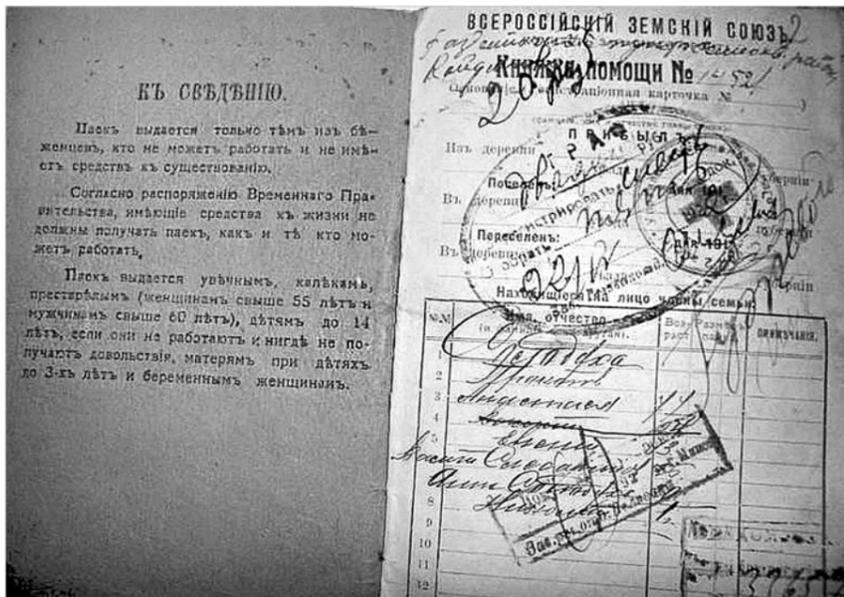
Радиотелеграмма Германского Правительства от 21 апреля 1918 г.

№ 120–122. Русскому Правительству, Комиссару Иностранных Дел.

В ответ на радио от 6 апреля и на радио от 15 апреля № 73 Императорское Германское Правительство имеет честь ответить Русскому Правительству следующее: желаемое открытие границ, к сожалению, ещё невозможно, однако главнокомандующий на восточном фронте имеет поручение допустить реэмиграцию отдельных лиц на территорию восточного главного командования и в Варшавское Генерал-Губернаторство на следующих условиях:

1. Беженцы должны иметь с собой съестные припасы, достаточные до следующего урожая.

2. Польские реэмигранты могут быть допущены только в Варшавское Генерал-Губернаторство.

Кніжка дапамогі бежанцам, выддзеная Усерасійскім Земскім Саюзам сям'і Саладухаў з Кайшоўкі

3. Другие национальности будут допускаемы на территорию восточного главного командования соотносно с возможностью находить для них помещения.

При этом предполагается как предпосылка, что Русское Правительство будет допускать въезд реэмигрантов, требующих возвращения из территории восточного главного командования в Россию.

Министерство Иностранных Дел.

Приказ № 14

местным Коллегиам о пленных и беженцах и Комиссарам

в пограничных пунктах

Беженцам разрешается иметь с собою вещи только личного потребления. При отъезде беженцев на родину местные коллегии в пограничных пунктах озаботятся, чтобы из следуемого при беженце багажа были изъяты:

1. Золотые монеты.
2. Серебряные монеты общей стоимостью сверх одного рубля.
3. Бумажные деньги и банкноты свыше одной тысячи рублей.
4. Необработанные драгоценные металлы, драгоценные камни.
5. Оружие, предметы военного снаряжения, фотоаппараты, бинокли.
6. Необходимые материалы, меха, шкуры, кожи в сыром виде.

8. Продовольственные запасы, свыше пуда на человека, из чего не более 1/2 пуда зерна.

Лица, едущие с детьми, имеют право на провоз большей суммы бумажных денег, причем каждого ребенка считать за взрослого.

Неспособному к труду и больному предоставляется право перевезения бумажных денег не сверх двух тысяч рублей.

Приказ этот вступает в силу с момента его опубликования.

Москва,
28 мая 1918 г.

Мікалай ПЛАДКІ,
г. Мінск

(Працяг будзе)

Патрыярх нашай гісторыі

Запрашаем чытачоў «Краязнаўчай газеты» ў Цэнтральную навуковую бібліятэку НАН Беларусі, дзе 12 лютага з 85-гадовым юбілеем віншавалі сьлывага гісторыка і нашага пастаяннага аўтара – Леаніда Міхайлавіча Лыча.

Пра сваё маленства, шлях да зацікаўленасці гісторыяй, пра стаўленне да беларускай мовы і яшчэ шмат пра што раскажыце ў той вечар Леанід Міхайлавіч. Чаго толькі вар-

тыя, да прыкладу, такія ўспаміны:

– ...Пасля таго як мяне прынялі ў піянеры, я перастаў курыць. І бацька тады ўжо казаў: «Усё, ён болей не курыць».

...Калі трэба было паступаць вучыцца, я затрымаўся, таму пайшоў туды, дзе быў недабор, – у статыстычны тэхнікум. Помню, хадзіў па вёсцы і пытаў у людзей, што такое статыстыка. Праўда, ніхто гэтага не ведаў.

...Пад час вучобы студэнты неяк узнялі пытанне, чаму ў тэх-

нікуме няма ніводнага прадмета на беларускай мове. І тады выкладчыца рускай мовы спецыяльна знайшла час, каб прачытаць нам лекцыю пра значэнне рускай мовы ў жыцці, пра тое, што яна дае выхад у вышэйшую культуру...

Прагучала пад час імпрэзы і амаль сенсацыйнае прызнанне – Леанід Міхайлавіч раскажыце тое, што не казаў яшчэ нікому. Паводле яго словаў, у свой час ён служыў у сістэме Міністэрства ўнутраных спраў, абслугоўваў лагер палітзняволеных. Праўда, больш за ўсё ён казаў пра тых, хто працаваў разам з ім: «І там былі вартыя людзі, якім было няпроста. Хтосьці пачынаў піць, адзін нават скончыў жыццё самагубствам... А я пры першай магчымасці звольніўся».

Завочна Леанід Міхайлавіч вучыўся ў Башкірскім педагогічным універсітэце, але праз некаторы час адчуў, што павінен ехаць на радзіму. У 1962 годзе пачаўся яго шлях у навуку. І шлях гэты быў болей чым паспяховым. Патрыярхам гістарычнай навукі – разам з гіс-

Юбіляра віншуе мастак Алесь Цыркуноў

торыкам Анатолям Грыцкевічам – назваў Леанід Лыча пад час імпрэзы доктар гістарычных навук Эмануіл Іофе.

За руплівасць на ніве не толькі беларускай гісторыі Леанід Міхайлавіч дзякаваў акадэмік-сакратар НАН Беларусі доктар гістарычных навук Аляксандр Каваленя, старшыня Мінскага гарадскога аб'яднання ўкраінцаў «Заповіт» Галі-

на Калюжная і муфці беларускіх татар Абу-Бекір Шабановіч. Шчырыя віншаванні ў адрас юбіляра выказалі Васіль Якавенка, Анатоль Валахановіч, Радзім Гарэцкі, Уладзімір Ліпскі ды іншыя калегі і сябры Леаніда Міхайлавіча.

Ніна КАЗЛЕНЯ
Фота
Наталі КУПРЭВІЧ

Мінула амаль 200 гадоў з моманту, калі свет убачыў першы біяграфічны нарыс пра Тадэвуша Рэйтана «Zywot Tadeusza Reytana», аўтарам якога стаў Юльян Урсын Нямцэвіч – вядомы тады ўжо пісьменнік, гісторык і палітык. Ва ўспамінах пляменніцы Т. Рэйтана Ганны Герыч зафіксавана, што Нямцэвіч, шукаючы матэрыялы для нарыса, аднойчы звярнуўся да Рэйтанаў, каб атрымаць дыярыуш пасольства, які вёў у свой час сам Т. Рэйтан. Таксама ён жадаў атрымаць падрабязнасці з жыцця Тадэвуша, якія маглі паведаміць яму толькі сваякі. Малодшы брат Тадэвуша Станіслаў (памёр у 1818 г.) тады адмовіў Нямцэвічу, заявіўшы, што справа з пасольствам Рэйтана на сейм 1773 г. павінна быць надрукаваная ў варшаўскіх газетах. Але чамусьці не выходзіць з галавы факт, што дзядзька Ю. Нямцэвіча Францішак Урсын быў адной з дзейных асобаў таго сейма і стаў на бок здраднікаў. Больш за тое, ён прыклаў шмат высілкаў, каб за «падарункі» адступіць расейцам больш зямлі, чым таго патрабавалі новыя карты (пасля падзелу Рэчы Паспалітай 1772 г.). Гэта адбылося пасля сейма, пад час правядзення новай мяжы паміж Рэччу Паспалітай і Расійскай Імперыяй. Гэтага не мог не ведаць Станіслаў.

І тым не менш копію дыярыуша праз некаторы час Ю. Нямцэвіч усё ж атрымаў. Разам з ім і тыя сціслыя веды аб жыцці Тадэвуша да і пасля сейма. І вось тут нам варта спыніцца.

Нямцэвіч стаў першым з даследчыкаў жыцця Т. Рэйтана, хто ўвёў ва ўжытак і замацаваў на вякі дату нараджэння гэтай гістарычнай асобы. На ягоную думку, Тадэвуш нарадзіўся 20 жніўня 1742 г. у Грушаўцы, у радавым маёнтку Дамініка і Веранікі (з роду Валадковічаў) Рэйтанаў. І міфалогія, створаная Нямцэвічам, прыжылася. Праўда, імя маці Тэрэза, а не Вераніка. Фактаў, што Тадэвуш нарадзіўся ў Гру-

Калі і дзе нарадзіўся Тадэвуш Рэйтан?

шаўцы, таксама няма. А што да даты, то спачатку мы паглядзім, што пісалі іншыя даследчыкі.

На сёння можна сустрэць такія варыянты.

Г. Ранкоўскі, польскі краязнаўца, у сваім даведніку па помніках культуры нашай краіны (1997), пішучы пра Грушаўку, пазначыў год нараджэння Т. Рэйтана – 1741. На чым грунтавалася такая ўпэўненасць аўтара – невядома.

Наступная версія была зафіксаваная не толькі на паперы (Р. Афтаназій, т. 2), але і ў метале розных сплаваў. На копіі помніка Т. Рэйтана ў Кракаве і на памятным валуне каля грушаўскай капліцы невядомага аўтара напісалі, што Т. Рэйтан нарадзіўся ў 1746 г. Улічваючы, што памёр ён, па агульным меркаванні, у 1780 г., атрымліваем 33 гады.

Але далей за ўсіх пайшлі сваякі Тадэвуша, апошнія дзедзічныя ўладальнікі Грушаўкі. У 1928 г. адбылося ўрачыстае асвячэнне велічнай неагатычнай капліцы-пахавальні ў вёсцы Грушаўка. Разам з ёю асвяцілі і мармуровыя памятныя дошкі, прысвечаныя розным Рэйтанам. На пліце, якая прысвячалася Т. Рэйтану, была змешчаная інфармацыя, якая можа паставіць у тупік

любога даследчыка. Па меркаванні сваякоў, ён нарадзіўся 20 жніўня 1752 г., а памёр 5 жніўня 1780-га. Месца ягонага спачыну невядомае. Тут ажно тры цікавыя моманты, але спынімся на двух першых.

Як мы казалі, на той момант ужо больш за сто гадоў амаль ва ўсіх выданнях згадвалася, што Т. Рэйтан нарадзіўся 20 жніўня 1742 г. Можна не сумнявацца, што ў радавой бібліятэцы меліся некаторыя выданні. Чаму Аліне з Гартынгаў (жонка апошняга з роду, Язэпа Рэйтана, памерла ў 1910 г.) і Генрыку Грабоўскаму, пляменніку Я. Рэйтана, прыйшло да галавы на 10 гадоў «амаладзіць» Тадэвуша? І чаму дзень смерці яны пазначылі як 5 жніўня, хоць усе крыніцы казалі пра 8 жніўня?

Да загадкі з датай смерці Тадэвуша і ягонай магілай мы вернемся ў наступных артыкулах. А пакуль разгледзім дакументы, якія захаваліся, каб праліць святло на таямніцу. У Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі нейкім чынам захаваліся кнігі ляхвавіцкага касцёла за XVIII ст. Адна з іх, што датычыцца рэгістрацыі хростаў, ахоплівае амаль усё стагоддзе. Менавіта ў ёй мы і знайшлі

першую дакладную згадку імя Т. Рэйтана.

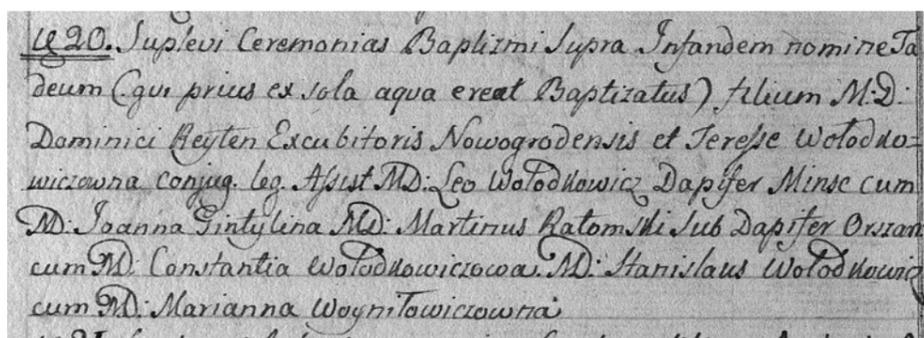
Улетку 1742 г. у касцёле ў прысутнасці бацькоў – стражніка наваградскага Дамініка Рэйтана і Тэрэзы з Валадковічаў, дачкі менскага стольніка Лявона Паўла Валадковіча (які разам з жонкай Канстанцыяй з Цеханавецкіх таксама прысутнічаў), Марціна Ратамскага, Іааны Гінтылінай, Станіслава Валадковіча і Марыяны Вайніловіч адбываецца працэдура давяршэння хросту Т. Рэйтана. І адбываецца яна – 20 ліпеня!

Ужо адна гэтая згадка перакрэслівае версію Ю. Нямцэвіча і іншых даследчыкаў. Як вядома, давяршэнне хросту магло адбывацца і праз 2 месяцы (Ф. Шапэн), і праз год (Барбара Рэйтан, да гэтага моманту невядомая сястра Тадэвуша), і нават праз 26 гадоў (Ульрык Радзівіл). А значыць, ва ўмовах адсутнасці згадак пра першы, засцерагалны ад смерці хрост з «адной вады» ў касцельнай кнізе за 1742 г., можна было б бясконца займацца тэарэтызаваннем, калі б не яшчэ адзін запіс за гэты год.

28 лістапада 1742 г. у ляхвавіцкім касцёле (цяпер не існуе) была ахрышчаная звычайным хростам (99 % усіх запісаў кнігі) сястра Тадэвуша – Ганна Уршуля. Апрача бацькоў прысутнічалі яе дзед Лявон Валадковіч, а таксама Георгій Абрамовіч і Іаана Гінтыліна.

Звычайны хрост адбываецца, як правіла, неўзабаве пасля нараджэння дзіцяці – 3, 10, 28 дзён. Таму, верагодна, Ганна Уршуля магла нарадзіцца або ў кастрычніку, або ў лістападзе 1742 г. Калі ўлічваць, што паміж нараджэннем дзяцей бывае каля года розніцы, то выснова аб тым, дзе шукаць дату нараджэння або першага хросту Тадэвуша, напрошваецца сама сабой. І падказкай нам павінна стаць само імя будучага нацыянальнага героя нашай краіны. Але аб гэтым у наступнай частцы.

Зміцер ЮРКЕВІЧ,
сэбра арт-суполкі імя Тадэвуша Рэйтана

Метрыка давяршэння працэдуры хросту. Друкуецца ўпершыню

Гідронімы Прыдзруцкага краю

Назвы рэк з'яўляюцца больш старажытнымі, чым найменні населеных пунктаў. Яны апавядаюць пра этнічны склад старажытных насельнікаў, шляхі міграцыі плямёнаў і змены насельніцтва ў пэўнай мясцовасці. Назвы рэк мяняліся пад час міграцыйных працэсаў, прычым іншы раз да непазнавальнасці. Таму толькі супастаўленне назваў водных аб'ектаў на розных тэрыторыях еўразійскай прасторы дазваляе аднавіць іх першапачатковыя формы. Некаторыя старажытныя каранёвыя асновы, ад якіх утварыліся назвы рэк, перадаваліся ў кантактных зонах ад народа да народа, з мовы ў мову на працягу многіх стагод-

дзяў. Вось чаму падобныя гідронімы і географічныя тэрміны сустракаюцца ў розных рэгіёнах Еўропы і Азіі сярод народаў з розных моўных сем'яў.

Згодна з законам развіцця мовы, у каранях словаў могуць назірацца змены галосных і зычных гукаў, што, аднак, не выклікае істотнай змены іх значэнняў. Асабліва гэта тычыцца рэгіянальных гаворак: прыкладам, *кмін – тмін, багна – багма, фуфайка – кухвайка*. Не ўлічваць іх нельга, бо тыя ці іншыя географічныя найменні, што падаюцца рознымі і па-рознаму тлумачацца, могуць аказацца роднаснымі, з агульнай каранёвай асновай у некалькіх гукавых варыянтах.

Вядома, што вада ў міфалогіі славянаў і іншых індаеўрапейскіх народаў выступала ў якасці жаночага пачатку.

У пошуках разгадкі назвы Домса звернемся да законаў развіцця фанетыкі. Адною з фанетычных заканамернасцяў, характэрнай для самых розных моваў, з'яўляецца змена гукаў [б] – [п] – [в] – [м], [с] – [ш] – [ж] і [д] – [т] як у словах увогуле, так і ў старажытных назвах водных аб'ектаў. Можна меркаваць, што наступныя каранёвыя асновы з'яўляюцца роднаснымі: *дом-/том-/тов-/доб-*. Адпаведныя гідронімы знаходзяцца ў басейнах Дняпра,

кам – са ў Верхнім Падняпроўі традыцыйна маюць балцкае паходжанне.

**Рэкі-сёстры:
Аслік і Клява
Аслік, Асліўка:
«слаўная рака»**

Найперш трэба адзначыць, што сувязь гідроніма Аслік з назвай жылёлы асёл цалкам выключаная. Разгадка этымалогіі слова трэба шукаць у корані *сл-* уварыянце назвы Аслік або *слиў-* у варыянце Асліўка. Зыходны індаеўрапейскі корань *sal- (*sel-) прысутнічае ў лацінскім слове *salum* – «свабоднае мора», у фінскім *salmi* – «праліў», прускім *salus* – «дажджлівы ручай», смяленскім дыялектным *салік* – «ручай», а таксама ў шэрагу іншых географічных тэрмінаў і назваў водных аб'ектаў. Першапачаткова ж корань *сл-* ужываўся індаеўрапейцамі для абазначэння мора або вялікага возера па прыкмеце «салёнасці» вады.

У назве Асліўка цікавасць уяўляе аснова *-слиў-* або яе варыянт *-слаў-*. Вядома, рэкі з такой асновай: Словаж, Славенча, Славянка, Славіца, Славяшынка, Слівянка, Няслаўка. Мяркуюцца, што старажытнай славянскаю назвай Дняпра з'яўлялася імя *Славуціч*, якое часта тлумачаць як «слаўная рака». Але ў каранёвай частцы гэтай назвы (*слав-*), на думку даследчыка беларускай тапанімікі прафесара А. Рогалева, лепш бачны варыянт індаеўрапейскай каранёвай асновы *kleu- (*kleu- > *slov- > слав-) у значэннях «цячы», «цячэнне», «плынь». У сваю чаргу, яна з'яўляецца адной з формаў індаеўрапейскага кораня *ker-. Ён працягваецца ў розных фанетычных варыянтах, якія мелі тры рады суадносных значэнняў: «гнуць», «рэзаць», «біць», «рваць (гэта значыць нешта рабіць)»; «вілгачыць», «вада» і «агонь», «гарэць». Дадзеная каранёвая аснова адлюстроўвае найстаражытнейшую міфалагічную трыаду «вада – агонь – жыццё».

Дарэчы, ад гэтага ж кораня *kleu-, аднак ужо са значэннем «чуць», «гучна казаць», паходзяць словы *слава, славуты, слых, хвала*, рускае *слыть*. Дадзеныя словы збліжаюцца таксама з грэчаскім *kleos* – «чуткі», «слава», літоўскім *slove* – «гонар», «хвала».

Улічваючы метафарычнасць мовы нашых продкаў, можна дапусціць, што *слава* разумелася спачатку як вядомасць, якая расцякаецца ў прасторы быццам вада. А пачатковы гук [a] ў назвах Аслік і Асліўка развіўся з цягам часу для больш зручнага вымаўлення. Значыць, Аслік, Асліўка – гэта пераасэнсаванне індаеўрапейскай асновы са значэннем «цякучая вада», «плынь», а ў славянскім разуменні яшчэ і «слаўная рака».

Андрэй СУПТАЛЕЎ,
ураджэнец вёскі
на беразе ракі Вабіч

(Заканчэнне будзе)

Друць: «рака з моцным цячэннем»

Друць – рака, якая дала неафіцыйную назву нашаму краю, землі якога знаходзіцца паабал яе берагоў. Самае вядомае тлумачэнне паходжання назвы прапанавалі савецкія даследчыкі У. Тапароў і А. Трубачоў. Яны адносяць Друць да гідронімаў балцкага паходжання і супастаўляюць яго з літоўскім словам *drutas* – «моцны». Такое меркаванне можна лічыць слушным, аднак, толькі з папраўкай на тое, што словы гэтыя проста ўтварыліся ад адной і той жа каранёвай асновы. У першай частцы гідроніма прысутнічае індаеўрапейскі корань *der- (*dor-, *dr-) са значэннем «прадзіранне», «прарыванне». Ад яго ў славянскіх мовах утварылася шмат словаў. Некаторыя з іх характарызуюць хуткі рух. У якасці прыкладу можна спасыліцца на словы *драпаць, даваць драла, удирать*. У другой частцы гідроніма Друць лёгка пазнаецца каранёвая аснова *-уц (-ут)*. Яна з'яўляецца адной са шматлікіх формаў старажытнай індаеўрапейскай каранёвай асновы *udr- (*ued[or])* са значэннямі «вада», «цячэнне».

Шмат якія старажытныя гідронімы ўзніклі шляхам складання каранёвых асноваў. Назву Друць можна «перакласці» як «рака, якая прабівае (літаральна – *прадзірае*) сабе шлях сваім імклівым і моцным цячэннем». Гідронімы з такімі ж асновамі шырока распаўсюджаныя на тэрыторыі Беларусі: Друйка, Друкша, Друнёўка, Дрыса, Удра, Ведрыч. Роднасным назве Друць можна лічыць таксама нямецкі Одэр (Одра).

Вабіч: «рака, якая прываблівае да сябе»

Першае, што прыходзіць у галаву пры ўпамінанні назвы, – слова *вабіць*. Нібыта рэчка сваімі воднымі багаццямі здаўна *прываблівала*, прыцягвала людзей. Таму перш за ўсё трэба выявіць паходжанне самога слова.

Па адной версіі праславянскае *vabiti («крычаць») было запазычанае з гоцкай мовы. Па другой, гэтае слова было непасрэдна звязанае з назвай паліўнічай прылады і мела першапачатковае значэнне

«заманьваць птушку ў пастку», адкуль пазней развілася значэнне «прывабліваць птушку голасам». Такім чынам, у раннеславянскую эпоху, калі рэчка магла атрымаць сваю назву, слова *вабіць* мела зусім іншае значэнне, чым у сучаснай беларускай мове. У нашым выпадку хутчэй за ўсё мае месца пераасэнсаванне славянамі незразумелай назвы і прыстасаванне яе да роднай мовы. У выніку такой «перабудовы» гідронім атрымаў характэрны славянскі суфікс *-іч* і для больш зручнага вымаўлення ў слове з'явіўся пачатковы гук [в].

Што ж да каранёвай асновы *аб-*, то відавочна, што яна вельмі старажытная і прысутнічае ў назвах іншых рэк на бяскрайніх еўразійскіх прасторах. Індаеўрапейская аснова **ap-* з першапачатковым значэннем «рака», «плынь» знайшла сваё адлюстраванне ў літоўскім і латышскім словах *upe* – «рака», «ручай», персідскім тэрміне *аб* – «вада», «крыніца», «рэчка». Узгадаем індыйскую мясцовасць Пенджаб (Пяцірэчча) і тэрмін Доаб (Двурэчча), які выкарыстоўваецца для абазначэння ўчастка зямлі паміж дзвюма рэкамі. Далучэнне да першаснага кораня іншых службовых элементаў сведчыць аб тым, што назва ракі пераходзіла з адной мовы ў іншыя. Якой была назва на-

ля, Вабля, Ваба зафіксаваныя на географічных картах Беларусі і Расіі ў басейне Верхняга Падняпроўя.

Атрымоўваецца, што ў працэсе шматвяковага пераасэнсавання першапачатковая аснова *ap-/upe-/ab-/ob-* са значэннем «рака», «плынь» пераўтварылася ў Вабіч – «раку, якая прываблівае да сябе».

Домса: «рака з глыбокімі месцамі»

Аб паходжанні назвы ракі захавалася легенда. Расказваюць, што жыла некалі ў вёсцы Малы Кудзін вядзьмарка з дачкой Домсай. І здарылася ад-

шай ракі да прыходу сюды славянаў, можна толькі здагадацца. Магчыма, сучасны гідронім развіўся праз серыю пераходных формаў нахталт **ap-/ure-* > Упа > Ваба > Вабіч. Дарэчы, рэкі з назвамі Упа, Вопь, Вопля, Воб-

нойчы няшчасце – пайшла дзяўчына купацца і ўтапілася. Вядзьмарка пракляла рэчку, якая з таго часу пачала мялець і зацягвацца глеем.

У паданні гучыць старажытны матыў ахвярапрынашэння дзяўчатаў водным дэманам.

Сожа, Прыпяці і Дзясны: Домша, Домашка, Томба, Тоўба, Дабужа, Добысна (як варыянт Добашына). Менавіта яны дапамогуць нам вызначыць паходжанне назвы Домса.

Так, найменне Добысна ў першай частцы ўтрымлівае аснову *доб-* (*дуб-*), якая ў сваю чаргу звязаная з даўнімі значэннямі індаеўрапейскага кораня **dheub-* – «нізкі, глыбокі» (літаральна – «пустата, поласць»). З іншага боку, у індаеўрапейскіх, цюркскіх і фінавугорскіх мовах даволі шырока распаўсюджаныя географічныя тэрміны *домба, томба, тумб, тумп*, якія характарызуюць як станойчыя формы рэльефу (курган, узгорак, узвышша, гара), так і адмоўныя (яма, пячора). Такія паралелі лёгка адшукаць і ў сучасных еўрапейскіх мовах: французскае *tumulus* – «узгорак», італьянскае *tomba* – «магіла», нямецкае *timbe* – «магіла», «яма», «пячора», венгерскае *domb* – «узгорак». У дыялектах беларускай мовы сустракаюцца словы *калдобіна, кадовба* ў значэнні «напоўненая вадой яма».

На падставе гэтых фактаў можна зрабіць выснову, што немагчыма аднабока «перакласці» гідронім Домса на сучасную мову. Магчыма толькі выказаць меркаванне, што Домса азначае «рака з глыбокімі месцамі, глыбокая рака». Відаць, нездарма ў прыведзенай легендзе сцвярджалася, што да праклёну глыбіня ракі месцамі дасягала трох метраў. З іншага боку Домса – «рака, якая цячэ па нізіннай мясцовасці паміж узгоркаў».

Таксама даследчыкі адзначаюць, што назвы рэк з канчат-

Чырвоны Крыж у Стоўбцах

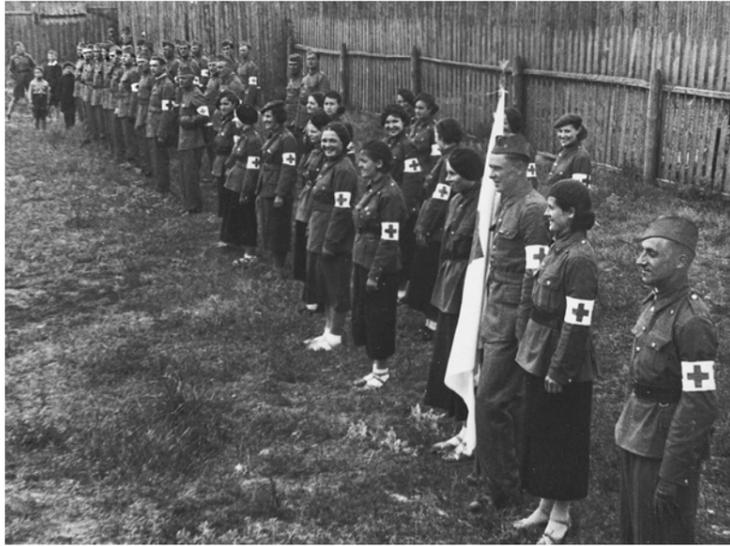
А дразу пасля Першай светнай вайны былі распаўсюджаныя эпідэміі розных захворванняў: дзеці хварэлі на шкарлятыну, свінку і інш. У той час у Стоўбцах была арганізаваная служба Чырвонага Крыжа, якая абследавала ўсё насельніцтва і выяўляла хворых, асабліва ў бедных сем'ях. Стварылі таксама дабрачыннае таварыства дапамогі бедным і хворым. Грошы на справы выдзяляліся з бюджэту магістрата. Прадукты закупаляліся і раздаваліся бедным раз на тыдзень, у спісе былі: мяса, сала, алей, крупы, мука. У дзень раздачы прадуктаў па вуліцы хадзіў чалавек і крычаў: «Сала-мяса ў магістраце!» Бедныя сем'і прыходзілі туды і атрымлівалі прадукты з разліку на колькасць чалавек. Пры магістраце была пабудаваная сталовая, куды дзеці з бедных сем'яў, ідучы са школы, заходзілі і бясплатна абедалі.

Жыхарам выдаваліся кніжкі бясплатнага лячэння (напрыклад, калі нехта захварэе, то выклік урача і яго наведванне бясплатныя), а ўсяму астатняму насельніцтву трэба было плаціць па 50 грошаў на год. Пры наведванні ўрач запісваў у кніжцы дыягназ,

ся санітарныя дружны, дзе дарослых навучалі, як трэба аказваць першую дапамогу пацярпелым у ваенны час пры эвакуацыі і параненым. У ваенны час дружыннікам выдавалася спецыяльная

нымі літарамі РСЖ (польскі чырвоны крыж), а на галаве – белыя берэты з чырвоным крыжам.

Быў у Стоўбцах і спецыяльны клуб Чырвонага Крыжа (буды-

вопратка сіняга колеру з белай павязкай на рукаве і чырвоным крыжам. Па неабходнасці выдаваліся супрацьпажарная накідка, процівагаз і гумовыя боты. Такая ж дружина была арганізаваная і сярод школьнікаў. Яны таксама насілі вопратку сіняга колеру, белы гальштук, белыя пагоны з чырво-

нак знаходзіўся побач з сённяшнім аддзелам культуры). Тут навучалі, як аказваць першую дапамогу пацярпелым, праводзіліся практычныя заняткі. Былі ў клубе і забаўляльныя мерапрыемствы: для малодшых – шмат цацак, дзіцячыя бильярдны, драўляныя конікі і дзіцячыя вазкі з лялькамі. Дзеці ў святочныя дні выходзілі на парад у калонах.

Калі фашысты напалі на Польшчу, 1 верасня 1939 года пачаўся прызыў у польскую армію. Былі прывезеныя ў гатоўнасць дружны Чырвонага Крыжа і самаабароны, выкапаныя бомбасховішчы, і на адлегласці 100 метраў на дамах размяшчалася розная сігналізацыя. Калі білі ў рэйку, значыць – бомбавая атака, калі ў бляху – газава. У верасні савецкія войскі перайшлі мяжу з Польшчай, і стаўбцоўская арганізацыя Чырвонага Крыжа спыніла сваё існаванне.

Святлана АДАМОВІЧ

прызначаў лячэнне і выпісваў рэцэпт.

Сябры камісіі Чырвонага Крыжа хадзілі па дварах і правяралі чысціню. Прыбіральні мусілі быць з вентыляцыйнымі трубама і пафарбаванымі. Іх пасыпалі хлорнаю вапнаю. Побач мусіла быць яма для смецця з надбудаванай шчыльнай скрыняю, якая зверху закрывалася дзверцамі, каб праз якія выкідалі смецце. Вуліцы і двары мусілі быць чыстымі.

У 1920–1930-я гады было шмат хворых на сухоты. Па горадзе віселі плакаты з надпісам «Победим туберкулёз» (грузліцу). Збіраліся ахвяраванні на змаганне з хваробай. Арганізавалі-

Гістарычная даведка

Беларускае таварыства Чырвонага Крыжа, Беларускі Чырвоны Крыж – добраахвотнае грамадскае аб'яднанне, створанае 6 чэрвеня 1921 года для таго, каб палегчыць чалавечыя пакуты, вырашыць сацыяльныя праблемы.

1995 год – Беларускі Чырвоны Крыж з'яўляецца членам Міжнароднай федэрацыі Таварыства Чырвонага Крыжа і Чырвонага Паўмесяца.

2 кастрычніка 2000 года – прыняты Закон Рэспублікі Беларусь «Аб Беларускім таварыстве Чырвонага Крыжа». Арганізацыя кіруецца асноўнымі прынцыпамі Міжнароднага руху Чырвонага Крыжа і Чырвонага Паўмесяца.

Кіруючы орган Чырвонага Крыжа Беларусі – Прэзідыум Беларускага таварыства Чырвонага Крыжа, вышэйшы орган – з'езд, які склікаецца раз на 5 гадоў. Эмблема Беларускага таварыства Чырвонага Крыжа: у крузе просты чырвоны крыж, вакол яго на белым фоне надпіс «Белорусское общество Красного Креста» ці «Белорусский Красный Крест».

(Працяг. Пачатак у №№ 2–4)

Частка 2. Адметныя слоўцы

А

Абаліваць, абалець – дзеяслоў крыху загадкавы і цікавы. Ім выказвалася абурэнне, нездавальненне, злосныя пажаданні. Звычайна ўжываўся так:

- А чаго ета ты сама каня запрігаеш? А дзе мужык?
- Вун ляжыць абалеўшы. З самага раньня набраўся.
- Я ж сказаў, што нікуды не пайду.
- Ну і абалівай тут адзін!

Паходзіць, напэўна, ад слова балець. Таму што ніколі не ўжываўся без эмацыйнай афарбоўкі. І эмоцыі выказваліся далёка не станоўчыя.

Абліца, аблічына – рыба, падобная да плоткі. Такая ж срабрыстая, з чырвонымі плаўнікамі. Дагэтуль не ведаю, як яна называецца ў іншых месцах.

Аблунець, алунець – дзеяслоў ад слова лунь. Толькі лунь тут ужо не сімвал мудрасці, а цалкам наадварот. Азначае адрунець, ачмурэць ад чаго-небудзь.

- Ну ты й нагаваріў! Нічога не паняў.
- Дык я і віжу, што сядзіш ты алунеўшы.

Абярнуць, абярнуцца – перакуліць, перакуліцца. Кот абярнуў жбанок з малаком. Воз абярнуўся пад мяжу. Аднак нельга казаць, што дзеці абарачваліся ў сене. Яны маглі толькі куляцца, а абярнуцца – крыў Божа! – толькі разам з возам.

Азіят – ляянка, праўда, не вельмі моцная і не надта абразлівая. Хутчэй выплеснуць пачуцці. Не ведаю, чым азіяты не дагадзілі аўсюкоўцам. Але часта казалі так:

- У-у-у, азіят! Ідзі адсюль!
- Твой Колька такі азіят! Нікога ня слухаець.

Апухі – стабілізатары па-сучаснаму. Але не паўсюды, а толькі ў дзяўбанках-дубіцах. А дубіца хоць ужо амаль і човен, але бярно бярном (бервяно), і круцілася яно ў вадзе як хацела. Таму абалал чоўна прыбіваліся дзве шырокія дошкі па ўсёй даўжыні. І тады пустацелае бярно становілася сапраўдным надзейным і ўстойлівым чоўнам. Гэтыя дошкі і называліся апухамі.

Астрыіўе – шэраг з 5–6 сасновых жардзін. На жардзінах ад камля да макушкі былі абсечаныя сучкі даўжынёй 8–10 см. Гэты радок жардзін на вышыні прыкладна паўметра ад зямлі, звязваўся папярочнымі гладкімі жардзінамі, каб не класці снапы на зямлю. Паміж стаячымі жардзінамі клалі кароткія снапы ячменю, пшаніцы, аўса ад нізу да верху на прасушку пасля жніва перад абмалотам. Сучкі, як вы ўжо здагадаліся, пакідалі дзеля таго, каб снапы не клаліся надта шчыльна, а добра правяваліся ветрам. Потым яшчэ бывала, што і звязілі ў асець дадушваць. Даўгія жытнія снапы для прасушкі ставіліся на полі ў бабкі.

Б

Бавіцца – аднакарэнны і нават блізкі з дзеясловам БАВІЦЬ. Бавіць час. А бавіцца значыць затрымлівацца, доўга адсутнічаць.

- Куды ета ты сабраўся?
- Схажу ў дзярэўню к мальцам.
- Ну схадзі, алі доўга ні баўся.

Баган – дрыгва, багна. Ёсць і іншыя значэнні. Расліна, што расце на балоце па купінах маленькімі вечназялёнымі кусцікамі. Ад яе балела галава. Беларускія назвы багун, а яшчэ багуннік, багольнік. Лацінская назва *Léduum*, па-руску багульнік. Баганам называлася ў нас маленькая балацінка, дзе расло шмат багану.

Байна – лазня ў аўсюкоўскім вымаўленні.

Балатоўка – балоцістая мясцовасць. Невялічкая балотца. У нас так называлася лясная вільготная мясцовасць, дзе ўжо даўно не было ніякага нават намёку на балота. Але назва збераглася, і гэта кажа, што некалі там было балота. Такія назвы зберагаюцца вякамі. Але навукоўцы чамусьці на гэта не звяртаюць увагі. Ці мала чаго там нагаворыць «дзеравеншчына»!

Барахліць – мітусіцца, блытаць, рабіць няправільна. Практычна поўны сінонім слова *халтаміць*. Аднак, калі ад дзеяслова *халтаміць* ёсць назоўнік *халтама*, то слова *барахло*, кажучы пра чалавека, не ўжываюць.

Дзеяслоў *барахліць* зусім не мае адносінаў да механізмаў, якія часам барахляць, на што ўказвае нам «Тлумачальны слоўнік беларускай мовы».

- Ты ж не спяшы, не барахлі там, а дзелаў усё як нада быць.
- Хто цябе гнаў у шыю, што ты так набарахліў? Усё нада перядзелаваць.

(Працяг на стар. 8)

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 7)

Баркан – від агароджы. У літаратурным вымаўленьні паркан. На пажадана роўнай адлегласці ставіліся шулы, слупы з пазамі. У пазы ўстаўлялі жэрды, і атрымліваўся моцны плот. Вышыня рэгулявалася лёгка: можна дадаць бярунны, можна зняць. Для праезду з пазоў вынімаліся ўсе бярунны. Такую раскошу маглі дазволіць сабе толькі жыхары лясістай мясцовасці, якой і з’яўляецца Расоншчына. І маё Аўсюкова ў прыватнасці. Але барканаў у нас было мала. Звычайна барканамі агароджвалі вялікія пашы, дзе пасвіліся без пастухоў каровы ці коні. Каля сваіх агародаў ставілі звычайныя *ізгароды*, а каля двароў пераважаў *касатын*.

Барляць – перамешваць, калупацца лыжкай у місцы.

– Ты ж нісколькі ня еў! Пабарляў ложкай і ўсё.

– А малыя саўсім не ядуць, а толькі барляюць ложкамі ў чашках.

Брацетка – памяншальнае ад слова брат. Часам ужываецца іранічна.

– Ты, брацетка мой, хлябай ды нічога не бай! – І трэсь мне ў лоб сваёй драўлянай лыжкай. Гэта выхавальны эпізод з маім дзядулем. Брацеткам ён назваў мяне, а ў лоб даў за тое, што я надта разбалбатаўся за сталом.

– Верачка, зьбегай на двор, паглядзі чаго там твой брацетка плачаць.

Буксіць – буксаваць.

– Яшка, пабеглі паглядзім, там машына засела. Буксіць-буксіць, толькі грязь з-пад калёсаў, а выехаць ня можаць!

– А малыя саўсім не ядуць, а толькі барляюць ложкамі ў чашках.

В

Вомут – так на мяне лаяўся мой дзядуля. Так сярдзіта казалі мужыкі. Пэўна, ад рускага слова ОМУТ.

– Сядзі ціха, вомут!

Верясельнік – ядловец. Назва дакладная, бо спалучаюцца ў адной расліне і хваёвы ельнік, і высакарослы, чырванастольны верас. Вымаўляецца злітна, без падзелу каранёў верас і ельнік.

Выгальіць – вылупіць вочы.

– Ён выгальіць сваі бельмы і маўчыць. Нічога атвечаць ня хочаць.

Выгальіцца – утаропіцца, вылупіць вочы.

– А ён як выгальіўся, як зарэў: «Пашоў вон, едзіналічкі, кулак!» А якія кулак! Я сам на сваім гародзе роблю. А ў іхніх калхоз усёрна не пайду.

Так дзядуля распавядаў пра размову з нейкім упаўнаважаным па падатках. У калгас пасля вайны ён не ўступіў, нягледзячы на ўвесь ціск з боку раённага начальства. Мой дзядуля і яшчэ некалькі чалавек псавалі паказчыкі па раёне.

Г

Галень – венік без лісця пасля доўгага карыстання. Але ў гаспадарцы – рэч патрэбная. Галень шаравалі мост у хаце, калі мылі. А мылі абавязкова раз на тыдзень у суботу. Галень адшароўвалі лаўкі. Апрача таго, галень меў і магнічны ўласцівасці. Я памятаю, як старэйшыя дзеўкі ды малыцы нас вучылі зберагацца ад суроку. Каб цябе не ўсурочылі, трэба было на адрас мяркуемага нядобразычліва сказаць: «Соль табе ў вочы, галень паміж калены!» І тады няма чаго было баяцца.

Гаміць – нажывацца, сквапна назапашваць.

– Ну і што? Во ён гаміў, гаміў, спічыну нікому ніколі не даў, і ўсё згарела за раз.

– Не, ты глянь на яго! Усё гаміць і гаміць, калі ўжу яму хваціць.

Гамолак – кавалак.

– Ты ж такі гамолак і не адкусіш!

Гамэрня – шумная купка людзей, дзяцей. Пусты шум на зборні.

– Цішай вы, гамэрня! – маці на дзяцей.

– А якія ета сход! Сабралася гамэрня, пакрічалі і разыйшліся.

Ганаболі – балотныя ягады. Яшчэ іх называюць дурніцы, п’яніцы, буюкі, лахачы. Звычайна растуць на балоце побач з баганам, ад якога баліць галава. А на ягады – проста паклёп. Калі іх есці дома, ды яшчэ памыўшы ад баганавога пылу, дык нічога табе не будзе. Славянныя ягады. Па-фінску называюцца *pensasmustikka* – «куставыя чарніцы».

Гвіль – гузак, успухласць.

– Ну і дзе ты такі гвіль заробіў? Можа, зь печкі зваліўся? Следства ў хаце. Гузак мне пасадзіў лепшы сябра ў час перадылу неправедна здабытай уласнасці – яблыкаў з Яхімавага саду.

– Нада ў бальніцу схадыць. Нейкі гвіль пад пахай вырас.

Глыж – камяк зямлі, не абавязкова змерзлай.

– А ён яму глыжом прыма ў вока пупаў. Чуць вымыла ад пяску.

Гмызіць – слова толькі моладзевае, было ва ўжытку кароткі час. Азначала вычварацца, бегаць за дзеўкамі і яшчэ шмат чаго такога. Вельмі шматзначнае было слова. Але потым хутка і забылася.

(Працяг будзе)

Узорны «Гасцінец»

Ужо амаль дваццаць гадоў фальклорны ансамбль «Гасцінец» мінскай гімназіі № 17 носіць званне ўзорнага. Кіруе ім чалавек, улюбёны ў музыку, – Галіна Пратасевіч, ёй дапамагаюць канцэртмайстар Мікалай Кардоль і выкладчык спеваў Наталля Марцова. Калектыў выступаў не толькі ў Мінску і гарадах нашай краіны, удзельнічаў у фестывалях, але і неаднаразова па запрашэнні асацыяцыі «Францыя – Расія – СНД» даў шэраг канцэртаў у Францыі.

У аркестры «Гасцінца» – дудкі, скрыпкі, цымбалы, гар-

монікі, баяны... Цяпер калектыў рыхтуе новую праграму, у якую ўвойдуць абрад «Юраў-

скі карагод», вясновыя спевы і шмат іншага.

Мікола КОТАЎ,
пазаштатны карэспандэнт «КТ»

Рэжым «чакання» – небяспечны

Адна з асноўных прычынаў пажараў – парушэнне правілаў пажарнай бяспекі пры эксплуатацыі электраабсталявання. Людзей складана ўпэўніць у тым, што небяспечна перагружаць электрычную сетку, пакідаць прыборы ў рэжыме «чакання», выкарыстоўваць пашкоджаныя электрапрыборы. А ўсё з-за таго, што большасць з нас прызвычаліся да свайго ладу жыцця і сваіх правілаў. І пакуль не здарыцца непапраўнае, ніхто і не задумваецца над тым, чаго можна было пазбегнуць. Хутчэй за ўсё, большасць, сыходзячы з хаты, пакідае тэлевізары ў рэжыме «чакання», каб прыйшоўшы, можна было проста націснуць на кнопку. Пакідаюць уключанымі і мікрахвалевыя печкі («Там ёсць гадзіннік, і гэта зручна», – самы часты адказ), пакідаюць зарадныя прыстасаванні ад мабільных тэлефонаў у разетках («Каб не губляўся, а то пасля будзе так складана знайсці»). Восі і здараюцца стыхійныя

ўзгаранні, прычыну якіх людзям не заўсёды атрымліваецца ўцяміць.

Памятайце, што калі вы ўключаеце ў электра-сетку некалькі прыбораў вялікай магутнасці, гэта прывядзе да перагрузкі і пажару. Размяшчайце электраагрэвальныя прыборы, у тым ліку і прас, на негаручай паверхні. Не выкарыстоўвайце прыборы з адкрытай спіраллю, лямпы без плафонаў, ні ў якім разе не абортвайце іх паперай і іншымі матэрыяламі, што лёгка ўзгараюцца. Часцей пазбаўляйце электраабсталяванне ад пылу, асабліва заднія сценкі. Не карыстаўцеся пашкоджанымі выключальнікамі, штэпселямі, разеткамі. Памятайце, што ізаляцыя электраправодкі мусіць быць у працоўным стане. Калі заўважылі, што нешта не так – выключайце электрыку, не чакайце, пакуль здарыцца пажар.

Дзяніс ПРОЦЬКА, начальнік ЦРАНС г. Мінска

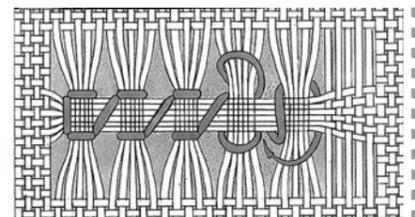
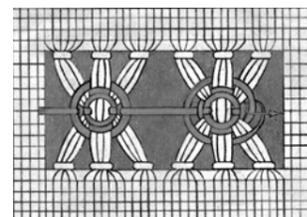
Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

МЯРЭЖА – традыцыйная рыбаляўная снасць.

У адрозненне ад венцера складалася з двух нацягнутых на абручы кулёў (накіраваных уваходамі адзін да другога), злучаных з аднаго боку сеткай, што перагароджвала шлях рыбе і накіроўвала яе ў горлы. Уваход у сеткавыя мяшкі меў форму паўакружнасці. У кулях мярэжы – адно або два сеткавыя горлы, праз якія заплывала рыба. Устанаўліваліся ў вадаёме паасобку і па некалькі штук у шэраг. Лоўля рыбы мярэжай характэрная для Паазер’я, дзе ў наш час з’яўляецца прыладай прамысловага лову. У 2-й пал. XIX – пач. XX стст. паазерскія рыбацкі-мярэжнікі рыбацкі таксама на вадаёмах Літвы, Латвіі, Польшчы.

МЯРЭЖКА – ажурная вышыўка, для выканання якой з палатна выцягваюць неабходную колькасць нітак (папярочных) утку, якія пераплятаюцца з асновай,

Віды мярэжкі

а астатнія перавіваюць пэўным спосабам.

У залежнасці ад узору, асабліва сцяў тэхнікі выканання, колеру вылучаюць простыя і складаныя мярэжкі, вузкія і шырокія, аднарадныя і шматрадныя, белыя і каляровыя. Адзін з традыцыйных прыёмаў – прущікаванне – разнавіднасць простага белага мярэжкі. Свабодныя ніткі збіраюць у пучкі толькі з аднаго боку (кутасік) або з двух бакоў (слупок). Больш складанымі белымі мярэжкамі (панка, павучок і інш.) аздаблялі звычайна традыцыйнае адзенне з ільняной тканіны – жаночыя кашулі, фартухі, наміткі. Белыя мярэжкі

служылі дапаможнымі мастацкімі швамі. Больш дэкаратыўнымі былі паліхромныя мярэжкі насціла. Выконвалі іх па мярэжцы ў слупок цыравальным швом баваўнянымі белымі і каляровымі (чырвонымі, чорнымі) ніткамі, асабліва сцяў перапляцення і чаргавання якіх дазваляла атрымліваць розныя варыяцыі геаметрычнага ўзору. Такой мярэжкай у выгледзе палос з нескладаным арнаментам на Падняпроўі аздаблялі падолы і манжеты жаночых кашуляў, фартухі, наміткі, ручнікі, абрусы.

Да тыпу складаных адносяцца насновачныя, што ўжываліся як злучальныя дэкаратыўныя швы ў жаночых кашулях і абрусах (паміж дзвюма полкамі падрубленай тканіны насноўвалі льняныя ніткі, якія потым перавівалі ў адпаведнасці з малюнкам цыравальным швом). Вышывалі таксама злучальнай паліхромнай размярэжкай, «у прыкрэп» (Веткаўскі раён).

Мярэжа

